

אכיר כפי שאני מופר: האהבה של פאולוס בעולם הקורונה

אורי גולדברג

הקורונה פה. היא לא "האחר". דוברים ישראלים רשמיים חולקים שבחים לנגיף על העורמה והתעוזה שלו, כאילו מדובר בעוד אויב שעליו לדעת כי בנו אין לזלזל. אבל הקורונה אינה הברברים שהאימפריה ממתינה לבואם בייאוש ובפרץ אחרון של נחישות (אין צורך להמתין; היא כבר פה). הקורונה גם אינה פרא שיש לתת את צווארו בעול התרבות והכוח. כל מה שעושה הקורונה הוא אנחנו. היא חודרת אל מקדשי המעט של החיים ולובשת את צורת החיים עצמם. אין עבודה, אין בתי ספר, אין מערכת בריאות, אין חדרי כושר, אין ים, אין בתי קפה. הקורונה היא מכה לעצם הקיום של המונים בישראל ובעולם. והקורונה גם מטשטשת את ההפרדה בין מה שצריך לעשות ובין מה שרוצים לעשות, אותה הפרדה שהיא סימן ל"חיים טובים" בעולם היפר־קפיטליסטי. מערך ההזחות וההסטות שרבים מאיתנו מפעילים במיומנות כל חיינו כדי שלא נאלץ לבלות יותר מדי זמן עם עצמנו, המערך הזה מקרטע. אין לנו לאן להימלט מעצמנו. האמת שהיא אנחנו עומדת מאחורי כתלינו ומציצה מן החרכים. אפילו המדינה מפעילה את כוחה האלים כדי לוודא שנבין את המסר. לעיתים השב"כ יהיה זה שיספר לנו איפה היינו ומה עשינו. וכלל לא משנה אם השב"כ טועה. האמת שלו היא האמת שלנו.

אז איך אוהבים במצב כזה? איך אפשר להביט בפניו של הזולת ולמצוא שם יופי ונחמה? איך אפשר בכלל לתת לאדם אחר לתקף אותנו כאשר כל העולם תוקף אותנו בתיקופים, מפריד בין חולים ובריאים, זקנים וצעירים, מבודדים וחברתיים? איך אפשר להימשך אל אחר כאשר אנחנו עסוקים במעקב אחרי עצמנו כדי לוודא שנותרנו בריאים וחופשיים, מן הצד הנכון של המתרס? הרי הנרקסיסטים האמיתיים, אלה שרוצים רק את עצמם, הם מתי מעט. רובנו גדלנו בתרבות שמלאה בדיבור על העצמת העצמי. רובנו גם יודעים שהעצמי הוא מבוע של חששות ופיצולים. כאשר אנחנו מוטחים בפנינו שלנו, איך אפשר למצוא מקום לאדם אחר או לצפות ממנו למצוא מקום עבורנו? גם מי שגרים איתנו

בבית הם רק שותפים למשימה החדשה – סרטוט אינסוף נתיבים שיאפשרו לנו להמשיך להתקיים בבדידות מזהרת.

גם אם נניח שיש משיכה ראשונית, איך מתאהבים? הקורונה משבשת את היכולת להבחין בין עבר ובין עתיד. השב"כ, כאמור, יכול לבודד אותנו גם בגלל מאורע שלא התרחש. אבל זה לא העיקר. כאשר הקורונה סוגרת אותנו בבתים אנחנו כמהים באותה מידה למה שהיה פעם וליום שבו מה שישנו לא יהיה עוד. ההווה הוא כור מצרף בין הזיכרונות לחלומות. והאהבה שחונכנו עליה, האהבה הזאת גדלה ומעמיקה ונבנית נדבך על נדבך. היא איננה קבוע אנושי, כמוכן, אלא יצור תרבותי שמבטא את רוח המודרניות המערבית. אין זה משנה את היותה מוסכמה שכבר הבשילה לכדי ברירת מחדל בעולם הגלובלי. האהבה היא המבחן הגדול של הפרט המודרני, הסובייקט הריכוני. בתוכה הוא מבשיל כאדם, לומד להעריך ולהיפתח לאחר וקושר עם אותו אחר ברית שהופכת רגשות ואינטרסים למכלול שלם. קודם מתאהבים, אחר כך מעמיקים ומרחיבים את בסיס הקשר, ואז בונים עליו ובתוכו חיים. אי-אפשר לחפש בקורונה; אי-אפשר למצוא. קשה להתרחק ובאותו אופן גם קשה להתקרב. התנועה הליניארית, נשמת המודרניות, מוגבלת יותר ויותר. בהווה הריק של הקורונה, איך מתאהבים במישהו חדש? אם אהבה היא אחת מעקומות הלמידה המייחדות את האדם המודרני, איך לומדים לאהוב? איך אהבים את מי שגם כך ממלא את ההווה שלנו, מי שקשרנו את חיינו בשלו?

אני מבקש לכתוב על אפשרויות האהבה מול הקורונה לפי מפתח תיאולוגי. ספציפית, אני מבקש לחשוב על האהבה כפי שמגדיר אותה פאולוס בפרק ה-13 של האיגרת הראשונה אל הקורинתיים. אין ספק שהאהבה של פאולוס איננה האהבה הרומנטית המודרנית. עבור פאולוס, אהבה (agape) היא האהבה הגבוהה והמופשטת ביותר, אהבתו של האל לאדם ואהבת האדם לאל. האהבה היא הזמנה להתעלות מעל לגוף, מקור החטא, ולהשתייך לכנסייה שהיא "גופו של ישוע עלי אדמות".

ובכל זאת, מדוע אני מבקש להשתמש דווקא באהבה זו כבמפתח? המניע הראשון שלי קשור לתכונה מסקרנת של טקסטים מקודשים. ישי מבורך מסביר בספרו היהודי של הקצה (מבורך 2016) כי התיאולוגיה ייחודית בכך שאיננה מבקשת לכתוב על המציאות או את המציאות, אלא היא נכתבת ומתנהלת כמציאות עצמה. בתוך אותה מציאות מתהווים ומתבטאים מתחים וסתירות, אך אלו לעולם אינם אנומליה או איום חיצוני אלא חלק ממרקם שלכידותו היא ברירת המחדל של קיומו. כך, מחשבות המתנסחות באמצעות אוצר מילים תיאולוגי על האתגר שהקורונה מציבה בפני האהבה עשויות לאפשר לנו שלא להתפתות לפתרונות היחוס ("הקורונה נגרמה כי...", "הקורונה צריכה לגרום לנו ל...") והכרוניקה ("כך נראים חיי בזמן הקורונה; מי יודע מה ילד יום..."). השפה וההמשגה של התיאולוגיה מאפשרים לנו להיות כאן ועכשיו.

ג'ורג'יו אגמבן קורא לממד הזמן בתיאולוגיה של פאולוס "הזמן שנשאר". זה הזמן שנמתח בין צליבתו של המשיח ובין שובו. בזמן הזה, אומר אגמבן, האדם מאבד את

אשליית הלכידות לגבי עצמו ולגבי עולמו. העצמי הטהור והשלם ביותר הוקרב על הצלב עבור בני האדם השבורים. בזמן המתנהל עד חזרתה של השלמות, בני האדם נותרים עם עצמם בלבד. התחושה שהם שולטים בהתגבשות הווייתם הולכת ומתערערת. האתגר הגדול הניצב בפניהם הוא ההבנה שאותה הווייה מתערערת היא הווייתם שלהם ואין בלתה. "הזמן שנשאר" הוא זמן של היפוך. מה שנחשב אמיתי (חייו של כל אדם בעיניו הוא) ומה שאמיתי באמת (בואו של המשיח וצליבתו) הם מעבר להישג יד. הניסיון להיזכר באמיתי הופך אותו לשלמות בלתי מושגת. מה שנשאר הוא הפיזור, הבלבול והחולשה. הם ייעלמו כשאלוהים יחליט. עד אז, האפשרות הנגישה לבני אדם היא ההכרה בכך שההיפוך הוא החיים עצמם. איך עושים את זה?

המניע השני שלי פשוט יותר. גם אני תוצר של התרבות המערבית הזאת. בניגוד למקומות שבהם אני מתמסר להפרדת חלקי עצמי מחלקי עצמי, כשאני אוהב אני מרגיש שכמו יעקב, שריתי ויכולתי. הקורונה והאהבה נמצאות במסלול התנגשות; העבר והעתיד נמהלים זה בזה וההווה אינו יכול להתמלא. אני מבקש לחשוב על השינויים שעוברת האהבה שלי ועל האפשרויות שעומדות בפניה לחיות ולהתפתח. לטובת המניע הזה אקרא, לצד פאולוס, גם שיר של המשורר האמריקני טוני הוגלנד (Hoagland). הוגלנד עוסק בשירתו בסרטוט קווי המתאר של מציאות שכוחה בהתחוללותה. השיר, כך אני מקווה, יסייע להשלים את המהלך התיאולוגי בהשראתו של פאולוס.

מה רואים בעיני הרוח?

אם בְּלִשׁוֹנוֹת בְּנֵי אָדָם וּמְלָאָכִים אֲדַבֵּר וְאִין בִּי אֱהָבָה, הֲרִינִי כְנֹחֶשֶׁת הוֹמָה או כְּמַצְלֵתִים רֹעֵשִׁים. אם תִּהְיֶה לִי מִתַּת הַנְּבוּאָה וְאֲדַע כָּל הַסּוּדוֹת וְאֲשִׁיג כָּל הַדַּעַת; וְאִם תִּהְיֶה בִּי כָּל הָאֱמוּנָה עַד לְהַעֲתִיק הָרִים מִמְּקוֹמָם, וְאִין בִּי אֱהָבָה, הֲרִינִי כְּאִין וְכַאֲפֹס (איגרת פאולוס הראשונה אל הקורינתים 13: 1-2, תרגום החברה לכתבי קודש).

כך נפתח הפרק ה-13 באיגרת אל הקורינתים. פאולוס רואה את העולם האנושי, הנברא, כעולם חלול. האהבה היא מה שממלא את החלל. העולם החלול איננו שקרי או מזויף; אין גבול לתפקודו של האדם ללא אהבה. אפשר גם להאמין באופן מלא, כזה שמתורגם לניסים פיזיים בעולם. באגדה היהודית המוכרת על תנורו של עכנאי, למשל, ניסים כאלה הם ביטוי לתמיכה ישירה של אלוהים במעשה אנושי, גם אם בסופו של דבר אלוהים מכיר בניצחון הקונסנזוס הרבני. אבל כל זה אינו מספיק לפאולוס. אם אין האדם יכול לאהוב, אזי אדיר ככל שיהיה – הוא צליל ריק, איסתר א בלגינא.

נסטה סטייה קלה לטובת המעשה. באופן טבעי המרתי את מעמדה של האהבה, שאצל פאולוס היא שם עצם, לפועל. פאולוס אינו מדבר על "לאהוב" אלא על ישות הקיימת באדם או שאינה קיימת בו. האם האהבה אצל פאולוס חיצונית לאדם, חלק מן המתנה

שהעניק אלוהים לברואיו בצורת בנו יחידו? אני חושב שזה איננו המצב. עבור פאולוס, כמו עבור ישוע ועבור זרמים בולטים במסורת היהדות והאסלאם, הקיום עצמו הוא פעולה מתמשכת. אולי נכון יותר לומר שהקיום הוא ביטוי של מה שיש בעולם ובאדם שנבראו. הקיום הוא יש, ולא פעולה חיצונית או מכנית. האהבה של פאולוס היא בראשיתה ביטוי עליון של אותו יש. הקיום מבטא אותו, אבל הקיום החייתי, הפיזי, הוא קיום חלול. האהבה, זו שממלאת את החלל, יונקת את משמעותה ואת ערכה מן היש הראשוני של הבריאה. האהבה היא איכות והיא גם דבר, כי בשורשה היא מעשה שמביא את היש הראשוני לרמת המשוכללת ביותר.

למעשה יכולות להיות תכליות שונות. עבור ישוע בדרשה על ההר, המעשה מגלם את השאיפה לשלמות מכיוון שאלוהים ניכר בשלמות מעשיו:

שְׁמַעְתֶּם כִּי נֹאמֵר "אֱהָב אֶת רֵעֶךָ וּשְׂנֵא אֶת אוֹיְבֶיךָ"; וְאֲנִי אוֹמֵר לָכֵם, אֲהָבוּ אֶת אוֹיְבֵיכֶם וְהִתְפַּלְלוּ בְּעַד רֹדְפֵיכֶם; לְמַעַן תִּהְיוּ בְּנִים לְאֲבִיכֶם שֶׁבְּשָׁמַיִם, כִּי הוּא מְזַרְחֵן שְׁמִשׁוֹ עַל רְעִים וְעַל טוֹבִים וּמְמַטִּיר גֶּשֶׁם עַל צַדִּיקִים וְעַל רְשָׁעִים; הֲנִי אִם תֹּאבְּבוּ אֶת אוֹהְבֵיכֶם מֵהוּ שְׂכָרְכֶם? הֲלֹא גַם הַמּוֹכְסִים עוֹשִׂים זֹאת; וְאִם תִּשְׁאַלוּ בְּשֵׁלוֹם אֲחֵיכֶם בְּלִבְדִּי, מֵהוּ הַמֵּיחָד שְׂאֵתֶם עוֹשִׂים? הֲלֹא גַם הַגּוֹיִים עוֹשִׂים זֹאת; לָכֵן הָיוּ שְׁלָמִים, כְּמוֹ שְׂאֲבֵיכֶם שֶׁבְּשָׁמַיִם שְׁלָם הוּא (הבשורה על פי מתי 5: 43-48).

גישה יהודית מוכרת נמצאת במילים הידועות ממסכת אבות, "שמעון בנו אומר, כל ימי גדלתי בין החכמים, ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה. ולא המדרש הוא העקר, אלא המעשה. וכל המרבה דברים, מביא חטא" (משנה, אבות א, יז). התכלית כאן אחרת מן השלמות. התכלית היא התקרבות אל האלוהים מתוך אנושיות צרופה, מתוך הבנה שהאדם ממלא את חובתו כלפי אלוהים כאשר הוא אדם. אבל גם בדבריו של שמעון אנחנו מוצאים את המחויבות למעשה. עבורו, המעשה הוא זה שמאפשר לגדול "בין החכמים". המעשה הוא הגדילה עצמה, לא המדרש של החכמים. אותם חכמים עומדים לבדם, כל אחד על פסגתו שלו. אין לאן להוסיף ולגדול מן הפסגה. הפסגות הללו מייצרות את התווך שבו גדל שמעון החכם. לכן הקיום המדויק ביותר הוא המעשה. אין צורך להצדיק אותו בנפרד מן המחשבה או האידיאל או להוכיח כיצד הם מובילים אליו. אם האהבה היא סימן ההיכר של הקיום הראוי, האהבה היא בוודאי מעשה ולא מושג.

ובחזרה אל הרוח:

אם אֲחַלֵּק אֶת כָּל רְכוּשִׁי לְצַדִּיקָה וְגַם אֶתֵּן אֶת גּוֹפִי לְשַׂרְפָּה וְאִין בִּי אֲהָבָה – לֹא יוֹעִיל לִי דָבָר; הָאֲהָבָה סִבְלִינִית וְנִדְיָה; הָאֲהָבָה אֵינָה מְקַנָּאת; הָאֲהָבָה לֹא תִתְפָּאֵר וְלֹא תִתְנַשֵּׂא; הִיא לֹא תִנְהַג בְּגִסּוֹת, לֹא תִדְרֹשׁ טוֹבַת עֲצָמָה, לֹא תִרְגֵּז וְלֹא תִחֲשֵׁב רָעָה; הָאֲהָבָה לֹא תִשְׁמַח בְּעוֹלָה, כִּי בְּאֵמַת שְׂמִחָתָה; הִיא תִכְסֶּה עַל הַכֹּל, תִּאֲמִין בְּכֹל, תִּקְוֶה לְכֹל וְתִסְבַּל אֶת הַכֹּל (איגרת פאולוס הראשונה אל הקורינתים 13: 3-7).

כך נמשכת איגרתו של פאולוס. בסופו של דבר, איון אינו מעשה. התובנה הזאת אינה מובנת מאליה. אל מול אלוהים והשלמות שלו, האיון יכול להיראות כמעשה הנדרש. אדם שמבקש לחוות את אנושיותו יכול בהחלט להרגיש שהיא מתבטאת בראש ובראשונה בחלקיות משתקת. מתסכל לדעת שיש אלוהים מושלם אבל שאני אינני הוא, ולכן התגובה לשלמות – הניסיון להידמות לה – יכולה בהחלט להיות ניסיון להתאיין. כך האדם משיג שליטה במה שאינו יכול לשלוט בו.

קל לחשוב על השכר שבצידו של האיון כמעשה אהבה בצל הקורונה. העצמי שנגלה לנו בזמן הזה, הזמן שמערבל עבר ועתיד ומרוקן את ההווה, הוא עצמי חלש בדיוק מכיוון שאין בלתו. מה נכון וזמין יותר מאיון כשאנחנו מתקרבים אל האהוב? איזו סיבה יש לו לאהוב אותנו כאשר אנחנו יודעים היטב שאיננו ראויים לאהבה? כך נקל עליו לאהוב אותנו. כך נשלוט בעצמנו ובקשר. כך נצמצם את כאב העקרות הידוע מראש של אהבה כזאת.

פאולוס דוחה את היומרה שלנו. איון אינו מעשה כלל, וודאי שהוא אינו מעשה של אהבה. האהבה צריכה את הכול. היא ההפך מאיון. ציינתי שהאהבה של פאולוס איננה אהבה רומנטית מודרנית. פאולוס הוא זה שקרא לברית חדשה עם אלוהים, ברית שמבוססת על חסד ולא על החוק. האהבה שלו היא הדרך לפרוץ את גררי החוק ולהתקבץ תחת כנפי אמונה ברוח חדשה, רוח שאיננה בשר. ובכל זאת, האהבה שלי היא דווקא כן האהבה שלו. גם אני וגם פאולוס מחפשים את הנגיעה בכול. החוק היהודי הוא שכוכל את פאולוס אל דל"ת אמותיו. הוא תמיד נשפט ומשוקלל. המחויבות לאופק שהוא תמיד אני עצמי היא זו שכוכלת אותי, כמו את כל האינדיווידואלים. זו המוסכמה הבסיסית של תרבות המקדשת חיפוש ומימוש עצמיים. צ'רלס טיילור, אחד המנסחים הבולטים של הסובייקטיביות המודרנית, אומר בספרו *Sources of the Self*: "זהותי מוגדרת על ידי מחויבויות והזדהויות המספקות מסגרת או אופק שבתוכם אני יכול לנסות ולקבוע בכל מקרה ומקרה מה טוב, מה בעל ערך, מה צריך להיעשות, במה אני תומך ולמה אני מתנגד" (Taylor 1992, 27). אבל האהבה של פאולוס (ואולי גם שלי) היא אופק אחר. האהבה הזאת עומדת מול שני יריבים. ראשון הוא החוק, שבשביל פאולוס ייצג את הדרך היהודית לדבר עם אלוהים. החוק הוא הסדר הרשום והחקוק, המסגרת שקודמת לתוכן. היריב השני של האהבה הוא האדם היחיד התופס את עצמו כתכלית. האדם הזה, שלא מפסיק לכוון את עצמו, הוא מעיין נובע של תוכן שאינו חדל להגדיר את האפיק שלו. אבל האהבה פונה אל הכול. האהבה מאפשרת לכול, לאפשרות של הכול, להיכנס אל תוך חיינו. עם הכניסה הזאת, חיינו אינם הופכים למרמס של אותו "הכול". הוא אינו גרסה עוצמתית של העצמי, והוא גם איננו אמת חיצונית או מוחלטת. הכוליות הזאת מגבה את העצמי בדרכו. היא אינה סוגרת סביבו כמו החוק, אבל גם איננה ממרכזת ומקבעת כמו האופק של טיילור. לא בכל מעשה שאעשה אני משכלל את עצמי. ל"הכול" יש דינמיקה משל עצמו. האהבה מכסה, מאמינה, מקווה וסובלת. את זאת היא עושה כשהכוליות קשה. אבל האהבה של פאולוס גם פותחת

ומשחררת. היא מאפשרת, האהבה הזאת, מכיוון שהיא איננה מרוכזת רק באוהב. האהבה מעניקה תוקף ליותר מאחד. היא איננה מושלמת, כי היא זוכרת כל הזמן את האפשרות להתנהל אחרת, לשקוע אל תוך המערבולת של העצמי. לכן מעשיה החיוביים מנוסחים על דרך השלילה. היא אינה קיימת בצורה טהורה, כי כוליות איננה טהורה. בכליות יש גם רוע, צרות עין, קטנות לב. ובכל זאת היא קיימת ונעה ומתהווה, מעניקה לנו הקשר כללי ומאפשרת לנו לנוע בעצמנו בביטחון קיומי. אם אנחנו קיימים במלואנו כשיש בנו אהבה (לא עניים, לא שרופים), האהבה היא האפשרות לחמוק בין ומתוך קטגוריות ומסגרות שמתימרות להכיל אותנו בשלמותנו.

הָאֱהָבָה לֹא תִמוּט לְעוֹלָם, אֲדָ נְבוֹאוֹת תִּבְטְלֶנָה, לְשׁוֹנוֹת תִּחְדְּלֶנָה, דַּעַת תִּבְטַל; כִּי חִלְקִית הִיא יְדִיעַתְנוּ וּבְאֵרַח חִלְקֵי מִתְנַבְּאִים אָנוּ; אֲדָ כְּבוֹא הַמְּשָׁלִם יִבְטַל הַחִלְקִי; בְּהִיּוֹתִי יֶלֶד דְּבָרְתֵי כִּילָד, הַבְּנֵתִי כִּילָד, חֲשַׁבְתִּי כִּילָד. כְּשֶׁהֵייתִי לְאִישׁ שְׁמֵתִי קִץ לְדְבָרֵי הַיְלָדוֹת; עֲכָשׁוּ רוֹאִים אָנוּ בְּמִרְאָה, בְּמַעְרָפֵל, אֲבָל אִז – פְּנִים אֶל פְּנִים. עֲכָשׁוּ יְדִיעַתִּי חִלְקִית, אֲבָל אִז אֲכִיר כְּדָרְךָ שְׁגַם אֲנִי מְכָר; אֲדָ כְּעַת עוֹמְדוֹת שְׁלֹשׁ אֱלֹהִים: אֲמוֹנָה, תְּקוּהָ, אֱהָבָה; וְהַגְדוּלָה שִׁבְהֶן – אֱהָבָה (איגרת פאולוס הראשונה אל הקורינתים 13: 8-13).

כך מסתיים הפרק ה-13 של האיגרת הראשונה אל הקורינתים. היא לא תימוט לעולם, האהבה, כי היא מעולם לא הייתה "קיימת" לעצמה. היא לא הצדיקה את עצמה מתוקף חוק אלוהי, אבל גם לא בראה את עצמה ממקרה למקרה כמו העצמי של טיילור. הנבואה קיימת רק אם היא מתגשמת ("אֲשֶׁר יְדַבֵּר הַנְּבִיא בְּשֵׁם ה' וְלֹא יְהִי הַדְּבָר וְלֹא יבֹא הוּא הַדְּבָר אֲשֶׁר לֹא דְבָרוּ ה' בְּדוֹן דְּבָרוֹ הַנְּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ", דברים יח, כב). הדיבור על הדברים חדל להיות רלוונטי כאשר הדברים עצמם חדלים. אפילו הרעת, כאשר היא איננה "ידעה את ה' פְּמִים לְיָם מְכַסִּים" (ישעיהו יא, ט), סופה להתבטל כאשר יתבטלו היודעים. המושלם יבטל את כל מה שחלקי.

כעת אני מבקש לטעון משהו שבוודאי יישמע מתחכם. "הכול" הוא חלקי. אולי קל יותר לומר ש"הכול" הוא לא "מושלם". הכוליות שפאולוס מדבר עליה איננה כוליות סטטית. היא אותו מעשה של קיום, אותו ביטוי של היש הראשוני שעומד בבסיס הבריאה. האמת הגדולה של אלוהים, השלמות, תגיע כשאלוהים ירצה. אנחנו רואים עכשיו במעורפל, במראה, כדי שנדע להעריך את השלמות האלוהית, הישרה. הביטול המתמיר, זה שלוקח אותנו מעצמנו המוגבל לעבר האמת הכוללת, הוא תהליך מתמשך ורציף. ובכל זאת יש לחיים עוד אמת; זו האמת של האהבה. זו האהבה שהיא דבר שקיים בנו, ובעת ובעונה אחת היא גם מעשה. זו האהבה שהיא "הכול" ואינה מושלמת.

מעשה לעולם איננו מושלם. גם בפרקי אבות, שאינם שואפים לשלמות, שמעון הדובר גדל "בין החכמים", לא בקצוות מושלמים כבדידותם. התווך איננו מושלם. האהבה של פאולוס היא אהבה של תווך. ציר הזמן הליניארי, זה שמתחיל בילדות ומסתיים בכגרות, כבודו במקומו מונח. לנבואות האמיתיות על בואה של מלכות השמיים ועל הנחמה שתגיע

לישראל אין אלא להתגשם. אלא שהמסלול הזה, הנתיב של שכלול העצמי (מעניין לחשוב שכאן הסיפור של פאולוס פוגש, ולו לרגע חטוף, את הסיפור של טיילור), אינו סותר את הפוטנציאל שקיים ב"הכול". אותו "הכול" ישנו בחיים באופן המלא ביותר. הוא קיים והוא מתקיים, ישנו ומתהווה, מתגבש ומתרחב.

שהרי גם זו האהבה של פאולוס – פוטנציאל. הסוף ברור. גם ההתחלה ידועה. עכשיו חלקי, אחר כך מושלם. אבל האהבה היא רכיב שלישי. האהבה עומדת כעת. האמונה והתקווה הן העבר והעתיד. האמונה היא הידיעה שמחזיקה את העבר. פאולוס מאמין שבן האלוהים התהלך עלי אדמות. הוא מאמין שאלוהים הקריב את בנו היחיד כדי להבטיח חיי עולם לכל המאמינים. התקווה היא שמחזיקה את אפשרות העתיד. איש אינו יודע כיצד תיראה מלכות השמיים. איש אינו יודע אם מלכות השמיים מצדיקה את הקורבנות שהיא תובעת – התכחשות למשפחה, לתשוקות, למסורת. אבל "יְקוֹנֵי ה' יִחְלִיפוּ כַח" (ישעיהו מ, לא).

גם בימי הקורונה האמונה והתקווה עומדות. אנחנו מאמינים בעבר שהולך ומתרחק. בעבר הזה הפנימיות של כולנו לא הייתה אכולת נגיפים. בעבר הזה יכולנו לנהל את עצמנו בנוחות. אנחנו מקווים לעתיד. בעתיד הזה ייכנס המענק לחשבון הבנק. בעתיד הזה תהיה הנהגה שתבקש את אמון האזרחים. וגם ברמה האינדיווידואלית עומדות האמונה והתקווה. אנחנו מאמינים במי שהיינו – עובדים, נחושים, ממוקדים, אוהבים. אנחנו מקווים לא רק לחזור ולהיות מי שהיינו אלא להמשיך, עד לסופו הטוב, את הסיפור שבו אנחנו מחפשים ומוצאים את עצמנו. ובכל זאת, האהבה היא הגדולה מכולן מכיוון שהיא איננה עומדת מתוך עצמה או בזכות עצמה. האהבה מאפשרת לקוות ולהאמין בלי שנצטרך רק לקוות או להאמין. התקווה והאמונה הן ידיעות ניחות. הן אינן מכוונות למימוש, אלא להרצת הזמן קדימה או אחורה. האהבה היא שנטועה בזמן המתפתח. היא המספקת מענה לאתגר שאגמבן מציב עם "הזמן שנשאר". האהבה של פאולוס לעולם איננה רק היא עצמה, אבל היא החיים בכל חיוניותם. האוהבים נוגעים ומפנימים את החיוניות הזאת. הם הם, גם בעצמיות בלתי מתפשרת כאן ועכשיו וגם בכל מה שהם יכולים להיות בכל רגע נתון.

האהבה מתארת, לא מספרת

איך היא עושה את זה, האהבה? מה פירוש הדבר, שהאהבה מכניסה אל החיים המוסדרים והמוכוונים של האדם את הכול? כיצד האהבה מאפשרת לאדם להמשיך ולחיות בתנועה בין ובתוך קטגוריות שנראות מוצקות לעילא?

טוני הוגלנד (Hoagland 2007) מנסה לתת לנו תשובה. שמו המקורי של השיר שתרגמתי כאן הוא Muchness, מאודיות, מילה שאינה קיימת בשימוש רגיל ואשר נטבעה על ידי לואיס קרול:

מאודיות

ראיתי אותך בבקר הגשום
 מחלון חדר המלון,
 רצה במורד הכבש כדי לעלות לסירה.
 לבשת את המכנסים הכתמים המפרסמים שלך,
 שהם בעצם בצבע משמש,
 והסירה התנודרה מעט
 כשדרכת על שפתה.

יצאת לעבודה
 עם הילקוט ובלוק הרשומים
 והשער האפר והמתלתל שלך
 שמלכלב במזג האויר הנכון
 כמו זר של צמר פלדה.

ככה הלב שלי, חשבתני -
 הוא כמו קפיץ מכוץ בתוכי, ישן,
 ואז הוא מנתר החוצה ומהמם אותי
 בכל מאודיותו.

אבל בזמן שחלמתי, הסירה שלך התרחקה.
 נותר מאחור רק הברק האפר
 של הנמל, כמו פלדה עמומה,
 והיערות הירקים שגדלים עד לחוף,
 ואד על הגבעות, כמו גאזה.

הסירה שלך שנעלמה
 נתנה לתמונה צורה
 מציעה מסע ויעד.

ואז הספור, שסים את תפקידו,
 נעלם גם הוא
 משאיר מאחור רק את בן דודו החביב, תאור

תאור,
 שמשתהה,
 ואוהב ללא סבה.

אהובתו של טוני הוגלנד יוצאת מוקדם בבוקר. היא חדה וברורה במכנסי המשמש שלה, אלה המפורסמים. היא בולטת מאוד בנוף, מלבכת בתלתליה מתוך הגבעול הכתום שהיא נתונה בו. המסע שלה, היציאה אליו ותכליתו גם הם ברורים וחדים. יש אפילו מעין יריית הזנק, הצליל והרעד נשמעים כאשר האהובה דורכת על שפת הסירה. העבודה מחכה. המשורר, זה שנשאר מרחוק, חולם. הוא מתרשם עמוקות מן החוויה הגדושה, מהצבעים והתכליתיות והנחישות. ליבו יוצא ומכה בו פתאום. הוא מרגיש את עצמו חד וברור. הוא הרבה ומאוד. אבל זה איננו הסוף. החלום (התקווה, האמונה) מקיים אותו לרגע. ברגע הזה הוא בטוח שהוא עצמו חלק מן הסיפור, שהחדות משליכה עליו ומחדדת אותו. אך עד מהרה הסירה מתרחקת. המסע ממקום אחד למשנהו, אותו מסע שטיילור מדבר עליו, מתנהל בלי המשורר. אבל הוא אינו שוקע במרה שחורה. המסע איננו חזות הכול. כאשר הסירה מתרחקת, ואיתה הרצינול הבסיסי של החיים – תכלית שווה למשמעות – נוצר פתאום פוטנציאל. שום דבר אינו חד עוד: אין תלתלים, אין כתום, הנמל אפור, הפלדה עמומה, האד מכסה על הכול כמו גאזה, מנקה ומערפל. היערות גם הם אינם חדים; הם סבך ירוק, גדלים עד לחוף ממש, ממסמסים את היכולת להבחין בין מים ליבשה. על הכול נח אד. אפשר להיזכר בסיפור הבריאה בפרק ב של ספר בראשית, באד שעולה ומשקה את פני האדמה. הנוף מתהווה ומתרחב במגוון תוואים, ולא בקו הישר של הסירה שנעלמה. הסיפור, הדיבור על הדברים, נעלם. אין קשר סיבתי בין התחלה וסוף. אם יש התפתחות, היא מזכירה אדוות שמתפשטות אחרי שהאבן נזרקה. הסיפור נחוש להתקדם, כי אם לא יתקדם יגווע. אבל המציאות מתחוללת גם ללא סיפור שיישר אותה. האפשרות לתאר אותה היא האפשרות להישאר בה גם אחרי שהקפיץ המכווץ של הלב מתפרץ ומכה. זו איננה דחייה של ריגוש. זה הרצון לאהוב גם בלי ההכרח להתמכר או להשתעבד. התיאור של הוגלנד הוא התביעה להיות גם כאשר התקווה והאמונה אינן מצליחות עוד לעמוד לבדן. כך אפשר לחשוב על מענה האהבה לקורונה. כך כדאי גם לחשוב על האהבה שתבוא אחרי הקורונה. האהבה הזאת, כמו האהבה של פאולוס, לא תבקש לעצמה קיום נפרד מן התקווה ומן האמונה. היא איננה סם הנגד לרעל של הנגיף או לבדידות שתבוא אחריו. האהבה הזאת אינה פותרת את בעיות העולם במכה חדה ומהממת. האהבה הזאת גדלה ללא סיבה נראית לעין. העולם גדל ללא סיבה נראית לעין, גם כאשר הוא סגור ומסוגר, והאהבה היא העולם והיא בעולם. היא איננה מושלמת. האהבה נותנת את הכוח לתאר בלי הכורח לספר. האהוב והאוהב ישנם, שניהם, בטוב וברע. האהבה איננה מפלט ולא יעד. האהבה של פאולוס עומדת, גדולה מכולן, כי היא אינה מפסיקה לזוז.

בית הספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה

ביבליוגרפיה

מבורך, ישי, 2016. היהודי של הקצה: לקראת תיאולוגיה של אי־הלימה, תל אביב: רסלינג.

Hoagland, Tony, 2007. "Muchness," *Poetry Magazine* July/August, pp. 250–251.

Taylor, Charles, 1992. *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity*, Cambridge: Cambridge University Press.